പരിഹരിക്കപ്പെടാത്ത സംഘട്ടനങ്ങളുടെയും ആശയക്കുഴപ്പമുള്ള വൈകാരികാവസ്ഥകളുടെയും മധ്യത്തിൽപോലും സ്നേഹിക്കാനുള്ള തങ്ങളുടെ നിശ്ചയം, ഒരാൾ മറ്റേയാൾക്കുവേണ്ടിയായിരിക്കാനുള്ള നിശ്ചയം, ജീവിതങ്ങൾ പങ്കുവയ്ക്കാനും സ്നേഹിച്ചും ക്ഷമിച്ചും തുടരാനുള്ള നിശ്ചയം അവർ അനുദിനം സ്ഥിരീകരിക്കുന്നു ഓരോ വ്യക്തിയും വ്യക്തിപരമായ വളർച്ചയുടെയും വികസനത്തിന്റെയും പാതയിൽ പുരോഗമിക്കുന്നു. ഈ യാത്രയിൽ സ്നേഹം ഓരോ ചുവടുവയ്പിലും ഓരോ പുതിയ ഘട്ടത്തിലും സന്തോഷിക്കുന്നു

അധ്യായം നാല്

സ്നേഹം: വിവാഹത്തിൽ

89. സ്നേഹത്തെക്കുറിച്ചു കൂടി നാം പറഞ്ഞില്ലെങ്കിൽ ഇതുവരെ പറഞ്ഞതെല്ലാം വിവാഹത്തിന്റെയും കുടുംബത്തിന്റെയും സുവിശേഷം പ്രകാശിപ്പിക്കാൻ അപര്യാപ്തമായിരിക്കും. എന്തെന്നാൽ ദാമ്പത്യപരവും കുടുംബപരവുമായ സ്നേഹത്തിന്റെ വളർച്ചയും ശക്തിപ്പെടുത്തലും ആഴപ്പെടുത്തലും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കാതെ, വിശ്വസ്തതയുടെയും ആത്മദാനത്തിന്റെയും ഒരു പാത പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കാനാവുകയില്ല. യഥാർഥത്തിൽ വിവാഹകൂദാശയുടെ കൃപാവരം ഉദ്ദേശിക്കുന്നത് സർവോപരി, 'ദമ്പതികളുടെ, സ്നേഹം പൂർണമാക്കുകയെന്നതാണ്.'[104] ഇവിടെയും നമുക്കു ഇങ്ങനെ പറയാനാവും: 'മലകളെ മാറ്റാൻ തക്ക വിശ്വാസം എനിക്കുണ്ടായിരുന്നാലും സ്നേഹമില്ലെങ്കിൽ ഞാൻ ഒന്നുമല്ല. ഞാൻ എന്റെ സർവസമ്പത്തും ദാനം ചെയ്താലും എന്റെ ശരീരം ദഹിപ്പിക്കാൻ വിട്ടുകൊടുത്താലും സ്നേഹമില്ലെങ്കിൽ എനിക്കു യാതൊരു പ്രയോജനവുമില്ല' (1 കോറി 13:2-3). 'സ്നേഹം' എന്ന പദം പൊതുവേ ഉപയോഗിക്കപ്പെടുന്നെങ്കിലും; മിക്കപ്പോഴും അതു ദുരുപയോഗിക്കപ്പെടുന്നു.[105]

നമ്മുടെ അനുദിനസ്നേഹം

90. വിശുദ്ധ പൗലോസ് ശ്ലീഹായുടെ ഗാനാത്മക വിവരണത്തിൽ യഥാർഥ സ്നേഹത്തിന്റെ ചില സവിശേഷതകൾ നാം കാണുന്നു. 'സ്നേഹം ദീർഘക്ഷമയുള്ളതും ദയയുള്ളതുമാണ്. സ്നേഹം അസൂയപ്പെടുന്നില്ല. ആത്മപ്രശംസ ചെയ്യുന്നില്ല. അഹങ്കരിക്കുന്നില്ല. സ്നേഹം അനുചിതമായി പൊരുമാറുന്നില്ല. സ്വാർഥം അന്വേഷിക്കുന്നില്ല, കോപിക്കുന്നില്ല, വിദ്വേഷം പുലർത്തുന്നില്ല. അത് അനീതിയിൽ സന്തോഷിക്കുന്നില്ല. സത്യത്തിൽ ആഹ്ലാദിക്കുന്നു. സ്നേഹം സകലതും സഹിക്കുന്നു. സകലതും വിശ്വസിക്കുന്നു. സകലതും പ്രത്യാശിക്കുന്നു. സകലത്തെയും അതിജീവിക്കുന്നു' (1 കോറി 13:4-7).

ദമ്പതികളും അവരുടെ കുട്ടികളും അനുദിനജീവിതത്തിൽ സ്നേഹം അനുഭവിക്കുകയും അതിനെ വളർത്തുകയും ചെയ്യുന്നു. ഓരോ കുടുംബത്തിന്റെയും വസ്തുനിഷ്ഠമായ സാഹചര്യത്തിൽ പൗലോസ് ശ്ലീഹായുടെ ഈ ലേഖനഭാഗത്തിന്റെ അർഥവും പ്രസക്തിയും കൂടുതൽ ആഴത്തിൽ ചിന്തിക്കുക സഹായകമാണ്.

സ്നേഹം ദീർഘക്ഷമയുള്ളതാണ്

91. ആദ്യം ഉപയോഗിച്ചിരിക്കുന്ന പദം '*മോക്രോത്തുമെയ്*' ആണ്. 'എല്ലാം സഹിക്കുക' എന്നതു മാത്രമായി അല്ല അതിനു ബന്ധം. കാരണം ആ ആശയം ഏഴാം വാക്യത്തിന്റെ അവസാനം ഉപയോഗിച്ചിട്ടുണ്ട്. പഴയ നിയമത്തിന്റെ ഗ്രീക്കു വിവർത്തനം അതിന്റെ അർത്ഥം വ്യക്തമാക്കിയിരിക്കുന്നു: 'ദൈവം കോപിക്കുന്നതിൽ വിമുഖനാണ്' (പുറം 34:6; സംഖ്യ 14:18) . അപ്പോൾ ഇത് പരാമർശിക്കുന്നത് വികാരപരമായി പ്രവർത്തിക്കാതിരിക്കുകയും ദ്രോഹം ഒഴിവാക്കുകയും ചെയ്യുന്ന ഒരു വ്യക്തിയുടെ ഗുണത്തെയാണ്. കുടുംബജീവിതത്തിലും തന്നെ അനുകരിക്കാൻ ആഹ്വാനം ചെയ്യുന്ന ഉടമ്പടിയുടെ ദൈവത്തിൽ നാം ഇതു കാണുന്നു. ഈ പദം ഉപയോഗിക്കുന്ന വിശുദ്ധ പൗലോസിന്റെ വചനങ്ങൾ ജ്ഞാനത്തിന്റെ പുസ്തകത്തിന്റെ വെളിച്ചത്തിൽ വായിക്കണം (cf 11:23; 12:2, 15-18). ഈ ഗ്രന്ഥം, ദൈവത്തിന്റെ കാരുണ്യപ്രവൃത്തികളിൽ വെളിവാക്കപ്പെടതുപോലെ, അനുതാപസാധ്യത തുറന്നിടുന്നതും, എന്നാൽ അവിടത്തെ ശക്തിക്ക് ഊന്നൽ കൊടുക്കുന്നതുമായ അവിടത്തെ സംയമനം പുകഴ്ത്തുന്നു.. പാപികളോടുള്ള അവിടത്തെ കാരുണ്യത്തിൽ കാണിച്ച 'ക്ഷമാശീലം' അവിടത്തെ ശക്തിയുടെ യഥാർത്ഥ അടയാളമാണ്.

92. ക്ഷമാശീലമുണ്ടായിരിക്കുകയെന്നതിന് സ്ഥിരം ദുരുപയോഗിക്കപ്പെടാൻ നമ്മെത്തന്നെ വിട്ടുകൊടുക്കണമെന്നോ, ശാരീരികാക്രമണം സഹിക്കണമെന്നോ നമ്മെ ഉപയോഗിക്കാൻ മറ്റുള്ളവരെ അനുവദിക്കണമെന്നോ അർഥമില്ല. ബന്ധങ്ങളോ മനുഷ്യരോ പൂർണരായിരിക്കണമെന്ന് നാം ചിന്തിക്കുമ്പോഴും നമ്മെത്തന്നെ കേന്ദ്രസ്ഥാനത്ത് സ്ഥാപിച്ച് കാര്യങ്ങൾ നമ്മുടെ ഇഷ്ടപ്രകാരം നടക്കണമെന്നു പ്രതീക്ഷിക്കുമ്പോഴും നാം പ്രശ്നങ്ങളെ നേരിടുന്നു. അപ്പോൾ എല്ലാം നമ്മെ അക്ഷമരാക്കുന്നു; അക്രമപരമായി പ്രതികരിക്കാൻ എല്ലാം നമ്മെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു. നമ്മൾ ക്ഷമ പോഷിപ്പിക്കുന്നില്ലെങ്കിൽ കോപത്തോടെ പ്രത്യുത്തരിക്കുന്നതിന് എപ്പോഴും ഒഴിവുകഴിവുകൾ കണ്ടുപിടിക്കും. നാം ഒന്നിച്ചു ജീവിക്കാൻ കഴിവില്ലാത്തവരും സമൂഹവിരുദ്ധരും നമ്മുടെ വികാരങ്ങളെ നിയന്ത്രിക്കാൻ കഴിയാത്തവരും ആകുകയും, നമ്മുടെ കുടുംബങ്ങൾ യുദ്ധഭൂമികളായിത്തീരുകയും ചെയ്യും. അതുകൊണ്ടാണ് ദൈവവചനം നമ്മോട് ഇങ്ങനെ പറയുന്നത്: 'സകല വിദ്വേഷവും ക്ഷോഭവും ക്രോധവും അട്ടഹാസവും ദൂഷണവും എല്ലാ തിന്മകളോടും കൂടെ നിങ്ങൾ ഉപേക്ഷിക്കുവിൻ' (എഫേ 4:31). മറ്റുള്ളവർക്കും അവർ ആയിരിക്കുന്നതുപോലെ ലോകത്തിൽ ജീവിക്കാൻ അവകാശമുണ്ടെന്നു ഞാൻ അംഗീകരിക്കുമ്പോൾ ക്ഷമാശീലം വേരുപിടിക്കുന്നു. അവർ എന്നെ പിടിച്ചു നിർത്തിയാലും എന്റെ പദ്ധതികൾ തകർത്താലും പ്രവർത്തന - ചിന്താ രീതികളാൽ അലട്ടിയാലും

ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നപോലെയെല്ലാം അവർ ആകുന്നില്ലെങ്കിലും എനിക്കതു പ്രശ്നമല്ല. ആഴമേറിയ കാരുണ്യത്തിന്റെ ഒരു വശം സ്നേഹത്തിനുണ്ട്. ഞാൻ ഇഷ്ടപ്പെടുന്നതിൽ നിന്നു വ്യത്യസ്തമായി ആ വ്യക്തി പ്രവർത്തിക്കുന്നെങ്കിലും ആ വ്യക്തിയെ ഈ ലോകത്തിന്റെ ഒരു ഭാഗമായി സ്വീകരിക്കാൻ അതു പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു.

സ്നേഹം ദയയുള്ളതാണ്

93. വിശുദ്ധ പൗലോസ് ഉപയോഗിക്കുന്ന അടുത്ത വാക്ക് *ക്രെസ്തുവെത്തായ്* എന്നതാണ്. ബൈബിളിൽ ആകെ ഇവിടെ മാത്രമാണ് ഈ പദം പ്രയോഗിച്ചിട്ടുള്ളത്. *ക്രെസ്തോസ്* എന്നതിൽ നിന്നുണ്ടായ പദമാണത്. നല്ല മനുഷ്യൻ, തന്റെ പ്രവൃത്തികൾ വഴി നന്മ കാണിക്കുന്നവൻ എന്നിങ്ങനെയാണ് അതിന്റെ അർഥം. ഇവിടെ കൃത്യമായി മുമ്പു പ്രയോഗിച്ച പദത്തോടുള്ള നിശിതമായ സമാനതയനുസരിച്ച് ഇത് ഒരു പൂരകമായി നിലകൊള്ളുന്നു. 'ക്ഷമാശീല' മെന്നത് തികച്ചും നിഷ്ക്രിയമായ മനോഭാവമല്ലെന്നും, പ്രവർത്തനത്തോടും മറ്റുള്ളവരുമായുള്ള ഊർജ്ജസ്വലവും സർഗാത്മകവുമായ പരസ്പര ബന്ധത്തോടും കൂടിയതാണെന്ന് വ്യക്തമാക്കാൻ പൗലോസ് ശ്ലീഹാ ആഗ്രഹിക്കുന്നു. സ്നേഹം മറ്റുള്ളവർക്കു ഉപകാരം ചെയ്യുകയും സഹായിക്കുകയും ചെയ്യുന്നുവെന്ന് ഇതു സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ഇക്കാരണത്താൽ ഇത് 'ദയവ്' എന്നു വിവർത്തനം ചെയ്യപ്പെടുന്നു. സഹായമാകാൻ എപ്പോഴും തയ്യാറാണ് സ്നേഹം.

94. സ്നേഹം കേവലം വികാരത്തേക്കാൾ കൂടിയതാണെന്ന് ഊന്നിപ്പറയാൻ പൗലോസ് ശ്ലീഹ ആഗ്രഹിക്കുന്നവെന്ന് വചനഭാഗം മുഴുവനിൽനിന്നും വ്യക്തമാണ്. 'സ്നേഹിക്കുക' എന്ന ഹീബ്രു ക്രിയാപദത്തിന്റെ അർഥമനുസരിച്ച് അതു മനസ്സിലാക്കണം. 'നന്മ ചെയ്യുക' എന്നാണ് അതിന്റെ അർഥം. വിശുദ്ധ ഇഗ്നേഷ്യസ് ലെയോള പറഞ്ഞതുപോലെ 'സ്നേഹം വാക്കുകളേക്കാൾ കൂടുതലായി പ്രവൃത്തികളിൽ കാണിക്കപ്പെടുന്നു.'[106] അത് അങ്ങനെ അതിന്റെ ഫലദായകത്വം കാണിക്കുന്നു. നല്കുന്നതിന്റെ സന്തോഷം അനുഭവിക്കാൻ, തിരിച്ചുതരാൻ ചോദിക്കാതെ, നല്കുന്നതിന്റെയും സേവിക്കുന്നതിന്റെയും സന്തോഷത്തിനുവേണ്ടിമാത്രം, നമ്മെത്തന്നെ ഉദാരതയോടെ ചെലവഴിക്കുന്നതിന്റെ കുലീനതയും മഹത്ത്വവും അനുഭവിക്കാൻ അത് അനുവദിക്കുന്നു.

സ്നേഹം അസൂയപ്പെടുന്നില്ല

95. *സെലോയ്* എന്ന ക്രിയകൊണ്ടു പ്രകടിപ്പിക്കപ്പെടുന്ന അസൂയാലുവാകുക എന്ന മനോഭാവത്തെ പൗലോസ് ശ്ലീഹ സ്നേഹത്തിനു വിരുദ്ധമായി കരുതി തള്ളിക്കളയുന്നു. മറ്റൊരുവന്റെ സൗഭാഗ്യത്തെ സംബന്ധിച്ച് സ്നേഹത്തിൽ പരിഭവത്തിനു സ്ഥാനമില്ലെന്നാണ് ഇതിന്റെ അർത്ഥം

(cf അപ്പ 7:9; 17:5). മറ്റൊരാളുടെ അഭിവൃദ്ധിയിൽ ഉണർത്തപ്പെടുന്ന ദുഃഖത്തിന്റെ ഒരു രൂപമാണ് അസൂയ. മറ്റുള്ളവരുടെ സന്തോഷത്തിൽ അല്ല, നമ്മുടെ ക്ഷേമത്തിൽ മാത്രമാണ് നമുക്കു താത്പര്യമെന്ന് ഇതു കാണിക്കുന്നു. സ്നേഹം നമ്മെ നമ്മുടെമേൽ ഉയർന്നു നില്ക്കാൻ സഹായിക്കുമ്പോൾ, അസൂയ നമ്മെ നമ്മിൽത്തന്നെ അടച്ചുപൂട്ടിയിടുന്നു. യഥാർത്ഥ സ്നേഹം മറ്റൊരു വ്യക്തിയുടെ നേട്ടങ്ങളെ വിലമതിക്കുന്നു. അത് അവനെയോ അല്ലെങ്കിൽ അവളെയോ ഒരു ഭീഷണിയായി കരുതുന്നില്ല. അസൂയയുടെ അരുചിയിൽ നിന്ന് അത് നമ്മെ സ്വതന്ത്രരാക്കുന്നു. ഓരോ വ്യക്തിക്കും ജീവിതത്തിൽ വ്യത്യസ്ത ദാനങ്ങളുണ്ടെന്നും അനന്യമായ പാതയുണ്ടെന്നും അത് മനസ്സിലാക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് അത് സന്തോഷത്തിലേക്കുള്ള സ്വന്തം വഴി കണ്ടെത്താൻ ശ്രമിക്കുന്നു. മറ്റുള്ളവരെ അവരുടെ വഴി കണ്ടെത്താൻ അനുവദിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

96. ഒറ്റവാക്കിൽ സ്നേഹത്തിന്റെ അർഥം ദൈവനിയമത്തിലെ അവസാനത്തെ രണ്ടു കല്പനകൾ നിറവേറ്റുകയാണ്: 'അയൽക്കാരന്റെ ഭവനം മോഹിക്കരുത്. അയൽക്കാരന്റെ ഭാര്യയെയോ ദാസനെയോ ദാസിയെയോ കാളയെയോ കഴുതയെയോ അവന്റെ മറ്റെന്തെങ്കിലുമോ മോഹിക്കരുത്' (പുറ 20:17). സ്നേഹം ഓരോ മനുഷ്യവ്യക്തിയെയും ആത്മാർഥമായി വിലമതിക്കാനും. സന്തോഷത്തിനുവേണ്ടിയുള്ള അവന്റെയോ അവളുടെയോ അവകാശം അംഗീകരിക്കാനും പ്രചോദിപ്പിക്കുന്നു. ഞാൻ ഈ വ്യക്തിയെ സ്നേഹിക്കുകയും 'എല്ലാം നമ്മുടെ സന്തോഷത്തിനുവേണ്ടി' (1 തിമോ 6:17) നല്കുന്ന ദൈവത്തിന്റെ കണ്ണുകൾകൊണ്ടു അവനെ അഥവാ അവളെ കാണുകയും ചെയ്യുന്നു. തത്ഫലമായി ഞാൻ അഗാധമായ സമാധാനവും അനുഭവിക്കുന്നു. ആഴത്തിൽ വേരുറച്ച ഇതേ സ്നേഹം ചിലർ അത്യധികവും മറ്റുചിലർ വളരെ കുറച്ചും സമ്പാദിക്കാൻ ഇടവരുത്തുന്ന അനീതിയെ നിഷേധിക്കാനും എന്നെ പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു. സമൂഹഭ്രഷ്ടർ ചെറിയ അളവിൽ സന്തോഷം കണ്ടെത്താൻ, അവരെ സഹായിക്കാനുള്ള വഴികൾ തേടാൻ എന്നെ അതു പ്രേരിപ്പിക്കുന്നു. അത് അസൂയയല്ല. പിന്നെയോ സമത്വത്തിനുവേണ്ടിയുള്ള ആഗ്രഹമാണ്.

സ്നേഹം ആത്മപ്രശംസ ചെയ്യുന്നില്ല

97. തുടർന്നുവരുന്ന വാക്ക് '*പെർപെരെവ്ത്തായ്*' എന്ന വാക്ക് വ്യർത്ഥാഭിമാനം, ഗർവ്, വിജ്ഞാനഗർവ്, വ്യഗ്രത എന്നിവ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. സ്നേഹിക്കുന്നവർ തങ്ങളെപ്പറ്റിത്തന്നെയുള്ള അതിഭാഷണത്തിൽ നിന്നു പിന്മാറുക മാത്രമല്ല, മറ്റുള്ളവരിൽ ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കുക കൂടി ചെയ്യുന്നു. തങ്ങൾ ശ്രദ്ധാകേന്ദ്രമായിരിക്കണമെന്ന് അവർ ആഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. അടുത്തതായി വരുന്ന പദം *ഫൂസിയൂത്തായ്* എന്ന സമാനപദം സ്നേഹം അഹങ്കാരമുള്ളതല്ലെന്ന് സൂചിപ്പിക്കുന്നു. നമ്മൾ മറ്റുള്ളവരുടെ

മുമ്പിൽ 'ഊതിവീർപ്പിച്ച'വരായിത്തീരുന്നില്ല എന്നാണു അക്ഷരാർത്ഥം. അത് കൂടുതൽ സൂക്ഷ്മമായ ഒന്നിനെക്കൂടി സൂചിപ്പിക്കുന്നു: പകിട്ടു കാണിക്കാനുള്ള ക്രമരഹിതമായ വ്യഗ്രതയും യാഥാർഥ്യബോധത്തിന്റെ നഷ്ടവും. കൂടുതൽ ആത്മീയതയോ ജ്ഞാനമോ ഉള്ളവർ ആയതുകൊണ്ട് യഥാർഥത്തിൽ ആയിരിക്കുന്നതിനെക്കാൾ കൂടുതൽ പ്രാധാന്യമുള്ളവരാണ് തങ്ങളെന്ന് ഇക്കൂട്ടർ കരുതുന്നു. വിശുദ്ധ പൗലോസ് ശ്ലീഹ ഈ വാക്ക് മറ്റുള്ള സന്ദർഭങ്ങളിലും, ഉദാഹരണമായി 'അറിവ് അഹന്ത ജനിപ്പിക്കുന്നു', അതേസമയം 'സ്നേഹം ആത്മീയോത്കർഷം വരുത്തുന്നു' (1 കോറി 8:1) എന്നു പറയുന്നിടത്ത് ഉപയോഗിക്കുന്നുണ്ട്. തങ്ങൾ മറ്റുള്ളവരെക്കാൾ കൂടുതൽ അറിവുള്ളവരാകയാൽ കൂടുതൽ പ്രാധാന്യമുള്ളവരാണെന്നു ചിലർ കരുതുന്നു; അത് അവരിൽ കെട്ടിവയ്ക്കാനും അവർ ആഗ്രഹിക്കുന്നു. എന്നാൽ നമ്മെ കൂടുതൽ പ്രധാനപ്പെട്ടവരാക്കുന്നത് മറ്റുള്ളവരെ മനസ്സിലാക്കുകയും താത്പര്യം കാണിക്കുകയും ദുർബലരെ ആശ്ലേഷിക്കുകയും ചെയ്യുമ്പോഴാണ്. മറ്റൊരിടത്ത് സ്വന്തം പ്രാധാന്യം മൂലം 'ഔദ്ധത്യം കാണിക്കുന്നവരെ' വിമർശിക്കാൻ ഈ പദം ഉപയോഗിക്കുന്നുണ്ട് (cf 1 കോറി 4:18). അവർ യഥാർഥത്തിൽ പരിശുദ്ധാത്മാവിന്റെ യഥാർത്ഥ 'ശക്തി'യെക്കാൾ ശൂന്യമായ വാക്കുകൾ കൊണ്ടു നിറഞ്ഞവരാണ് (cf 1കോറി 4:19).

98. കുടുംബാംഗങ്ങളിൽ വിശ്വാസം സംബന്ധിച്ച് കുറച്ചു മാത്രം അറിയുന്നവരോടും ബോധ്യങ്ങളിൽ ദുർബലരോ ചഞ്ചലരോ ആയിട്ടുള്ളവരോടും പെരുമാറുന്ന മാർഗംകൊണ്ട് സ്നേഹം കാണിക്കുകയെന്നത് ക്രൈസ്തവരെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം പ്രധാനപ്പെട്ട കാര്യമാണ്. ചിലപ്പോൾ അതിനു വിപരീതമായി സംഭവിക്കുന്നു: കുടുംബത്തിലെ പക്വത പ്രാപിച്ചവരെന്നു കരുതപ്പെടുന്നവർ അസഹനീയമാംവിധം ഔദ്ധത്യമുള്ളവരായിത്തീരുന്നു. നേരേമറിച്ച്, സ്നേഹം വിനയത്താൽ മുദ്രിതമാണ്. നാം മറ്റുള്ളവരെ ഹൃദയപൂർവം മനസ്സിലാക്കുകയും അവരോടു ക്ഷമിക്കുകയും അവരെ ശുശ്രൂഷിക്കുകയും ചെയ്യണമെങ്കിൽ നമ്മുടെ അഹങ്കാരം സുഖപ്പെടുത്തുകയും വിനയം വർധിക്കുകയും വേണം. അധികാരം പ്രാബല്യപ്പെടുന്ന ലോകത്തിൽ ഓരോരുത്തനും മറ്റവനെ കീഴടക്കാൻ പരിശ്രമിക്കുന്നുവെന്നും എന്നാൽ 'നിങ്ങളുടെ ഇടയിൽ അങ്ങനെയായിരിക്കരുത്' (മത്താ 20:26) എന്നും യേശു തന്റെ ശിഷ്യന്മാരോടു പറഞ്ഞു. ക്രൈസ്തവസ്നേഹത്തിന്റെ ആന്തരിക യുക്തി പ്രാധാന്യത്തെയും അധികാരത്തെയും സംബന്ധിച്ചുള്ളതല്ല. പിന്നെയോ 'നിങ്ങളിൽ ഒന്നാമനാകാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നവൻ നിങ്ങളുടെ ദാസനായിരിക്കണം' (മത്താ 20:27). കുടുംബജീവിതത്തിൽ, മേൽക്കോയ്മയുടെയും ആരാണ് ഏറ്റവും ബുദ്ധിയുള്ള അഥവാ അധികാരമുള്ള വ്യക്തി എന്ന മത്സരത്തിന്റെയും ന്യായവാദം സ്നേഹത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നു. വിശുദ്ധ

പത്രോസിന്റെ ഉപദേശം കുടുംബത്തോടും ബന്ധിപ്പിക്കാവുന്നതാണ്: 'നിങ്ങൾ എല്ലാവരും പരസ്പര വിനയത്തിന്റെ അങ്കി അണിയുവിൻ. എന്തെന്നാൽ ദൈവം അഹങ്കാരികളെ എതിർക്കുകയും വിനയമുള്ളവർക്ക് കൃപ നല്കുകയും ചെയ്യുന്നു' (1 പത്രോ 5:5).

സ്നേഹം അനുചിതമായി പെരുമാറുന്നില്ല

99. സ്നേഹിക്കുകയെന്നത് സൗമ്യതയും ശ്രദ്ധയുമുള്ളവനുമായിരിക്കുകയെന്നതു കൂടിയാണ്. ഇത് *അസ്ക്കെമോനേയ്* എന്ന അടുത്ത വാക്ക് സൂചിപ്പിക്കുന്നു. സ്നേഹം സംസ്കാരശൂന്യമോ മര്യാദ ഇല്ലാത്തതോ അല്ലെന്ന് ഇതു സൂചിപ്പിക്കുന്നു; അത് പരുഷമല്ല. അതിന്റെ പ്രവൃത്തികളും വാക്കുകളും ആംഗ്യങ്ങളും രൂക്ഷമോ കർക്കശമോ അല്ല സുഖിപ്പിക്കുന്നതാണ്. മറ്റുള്ളവരെ വിഷമിപ്പിക്കുകയെന്നത് അതു വെറുക്കുന്നു. മര്യാദയെന്നത് 'സംവേദകത്വത്തിന്റെയും നിസ്വാർത്ഥതയുടെയും വിദ്യാലയമാണ്. ശ്രവിക്കേണ്ടതും സംസാരിക്കേണ്ടതും, ചിലപ്പോൾ നിശ്ശബ്ദത പാലിക്കേണ്ടതും എങ്ങനെയെന്നു പഠിച്ച്[107] ഒരു' വ്യക്തി തന്റെ മനസ്സും വികാരങ്ങളും വികസിപ്പിക്കുവാൻ അത് ആവശ്യപ്പെടുന്നു. ഇത് ഒരു ക്രൈസ്തവന് സ്വീകരിക്കുകയോ ഉപേക്ഷിക്കുകയോ ചെയ്യാവുന്ന ഒന്നല്ല. സ്നേഹത്തിന്റെ സുപ്രധാന ആവശ്യമെന്ന നിലയ്ക്ക് 'ഓരോ വ്യക്തിയും തനിക്കു ചുറ്റുമുള്ളവരോട് യോജിക്കത്തക്കവിധത്തിൽ ജീവിക്കണം.'[108] ഓരോ ദിവസവും 'മറ്റൊരാളുടെ ജീവിതത്തിലേക്കു കടന്നു ചെല്ലുന്നത്, ആ വ്യക്തിക്ക് നമ്മുടെ ജീവിതത്തിൽ പണ്ടേ ഒരു പങ്കു വഹിക്കാനുണ്ടെങ്കിലും, വിശ്വാസവും ആദരവും പുതുക്കാൻ കഴിയുന്ന സംവേദകത്വവും സംയമനവും ആവശ്യപ്പെടുന്നു. യഥാർഥത്തിൽ, സ്നേഹം എത്ര ആഴപ്പെടുന്നുവോ, അത്ര കൂടുതൽ അപരന്റെ സ്വാതന്ത്ര്യം ആദരിക്കാനും തന്റെ ഹൃദയകവാടം തുറക്കുന്നതുവരെ കാത്തിരിക്കാൻ വേണ്ട കഴിവും ആവശ്യപ്പെടുന്നു.'[109]

100. മറ്റുള്ളവരുമായി ആത്മാർഥമായ കണ്ടുമുട്ടൽ തുടങ്ങാൻ 'കാരുണ്യപൂർണമായ നോട്ടം' അത്യന്താപേക്ഷിതമാണ്. സ്വന്തം കുറവുകൾ അവഗണിച്ചിട്ട് മറ്റുള്ളവരുടെ കുറവുകൾ എളുപ്പം ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുന്ന നിഷേധാത്മകമായ മനോഭാവം ഇതിനു യോജിച്ചതല്ല. കരുണാപൂർണമായ നോട്ടം നമ്മുടെ പരിമിതിക്കപ്പുറം കാണാൻ നമ്മെ സഹായിക്കുന്നു, തമ്മിൽ വ്യത്യാസങ്ങളുണ്ടെങ്കിലും ക്ഷമയുള്ളവരായിരിക്കാനും മറ്റുള്ളവരോടു സഹകരിക്കാനും നമ്മെ സഹായിക്കുന്നു. സ്നേഹപൂർണമായ കാരുണ്യം ഉടമ്പടികളെ പടുത്തുയർത്തുകയും ബന്ധങ്ങളെ വളർത്തുകയും ചെയ്യുന്നു. സമന്വയത്തിന്റെ പുതിയ ശൃംഖലകളെ സൃഷ്ടിക്കുന്നു, ഉറച്ച സാമൂഹിക വ്യവസ്ഥിതിയെ നെയ്തെടുക്കുന്നു. ഇങ്ങനെ ഇത് എന്നും കൂടുതൽ ശക്തമായി വളരുന്നു, എന്തെന്നാൽ

സ്വന്തമെന്ന ബോധം കൂടാതെ മറ്റുള്ളവരുമായി ഒരു സമർപ്പണം നിലനിറുത്താൻ നമുക്കു സാധിക്കുകയില്ല. നാം നമ്മുടെ സൗകര്യം മാത്രം അന്വേഷിക്കുന്നവരാകുകയും പൊതുജീവിതം അസാധ്യമായിത്തീരുകയും ചെയ്യുന്നു. മറ്റു മനുഷ്യർ തങ്ങളുടെ തൃപ്തിക്കുവേണ്ടി മാത്രം ജീവിക്കുന്നവരാണെന്ന് സമൂഹവിരുദ്ധരായ മനുഷ്യർ ചിന്തിക്കുന്നു. തത്ഫലമായി, സ്നേഹത്തിന്റെ സൗമ്യതയ്ക്കോ അതിന്റെ പ്രകടനത്തിനോ സ്ഥാനമില്ലാതായിത്തീരുന്നു. സൗഖ്യത്തിന്റെയും ശക്തിയുടെയും സമാശ്വാസത്തിന്റെയും പ്രോത്സാഹനത്തിന്റെയും വാക്കുകൾ പറയാൻ സ്നേഹം നമ്മെ ശക്തരാക്കുന്നു. യേശു തന്നെ പറയുന്ന വാക്കുകൾ ഇവയാണ്: 'മകനേ, ധൈര്യത്തോടെയിരിക്കുക' (മത്താ 9:2), 'നിന്റെ വിശ്വാസം വലുതാണ്' (മത്താ 15:28), 'എഴുന്നേല്ക്കുക' (മർക്കോ 5:41), 'സമാധാനത്തിൽ പോകുക' (ലൂക്കാ 7:50), 'ഭയപ്പെടാതിരിക്കുക' (മത്താ 14:27). ഈ വാക്കുകൾ തരം താഴ്ത്തുകയോ ദുഃഖിപ്പിക്കുകയോ കോപം ധ്വനിപ്പിക്കുകയോ അവജ്ഞ പ്രകടിപ്പിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നവയല്ല. നമ്മുടെ കുടുംബങ്ങളിൽ, നമ്മൾ പരസ്പരം സംസാരിക്കുമ്പോൾ യേശുവിന്റെ തന്നെ സൗമ്യത അനുകരിക്കാൻ നാം പഠിക്കണം.

സ്നേഹം ഉദാരതയുള്ളതാണ്

101. അപരനെ സ്നേഹിക്കുന്നതിന് ആദ്യം നാം നമ്മെത്തന്നെ സ്നേഹിക്കണമെന്ന് നാം ആവർത്തിച്ചു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. എന്നാലും സ്നേഹം 'തന്റെ താത്പര്യം അന്വേഷിക്കുന്നില്ല,' 'തന്റേതുതന്നെ അന്വേഷിക്കുന്നില്ല' എന്നിങ്ങനെ പൗലോസിന്റെ സ്നേഹഗീതം പറയുന്നുണ്ട്. മറ്റൊരിടത്തും ഇതേ ആശയം പ്രകടിപ്പിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്: 'ഓരോരുത്തരും സ്വന്തം താത്പര്യം മാത്രം നോക്കിയാൽ പോരാ, മറിച്ച് മറ്റുള്ളവരുടെ താത്പര്യം കൂടി പരിഗണിക്കണം' (ഫിലിപ്പി 2:4). മറ്റുള്ളവരെ ഉദാരതയോടെ സേവിക്കുന്നത് നമ്മെത്തന്നെ സ്നേഹിക്കുന്നതിനെക്കാൾ ഏറെ ശ്രേഷ്ഠമാണെന്ന് വേദഗ്രന്ഥം വ്യക്തമാക്കുന്നു. മറ്റുള്ളവരെ സ്നേഹിക്കാൻ കഴിയുന്നതിനുള്ള മനഃശാസ്ത്രപരമായ മുൻവ്യവസ്ഥയെന്ന നിലയിൽ മാത്രമേ നമ്മെത്തന്നെ സ്നേഹിക്കുന്നതിന് പ്രാധാന്യമുള്ളു: 'തന്നോടുതന്നെ പിശുക്കു കാണിക്കുന്നവൻ ആരോടെങ്കിലും ഔദാര്യം കാണിക്കുമോ? സ്വന്തം കാര്യത്തിൽ അല്പത്വം കാണിക്കുന്നവനെക്കാൾ അല്പനായി ആരുമില്ല...' (പ്രഭാ 14:5-6).

102. വിശുദ്ധ തോമസ് അക്വീനാസ് ഇങ്ങനെ വിവരിക്കുന്നു: 'സ്നേഹിക്കപ്പെടാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നതിനെക്കാൾ സ്നേഹിക്കാൻ ആഗ്രഹിക്കുകയെന്നതാണ് പരസ്നേഹത്തിൽ കൂടുതൽ യുക്തമായിരിക്കുന്നത്.'[110] യഥാർഥത്തിൽ ഏറ്റവും കൂടുതൽ സ്നേഹിക്കുന്നത് അമ്മമാരാണ്. അവർ സ്നേഹിക്കപ്പെടണമെന്നതിനെക്കാൾ സ്നേഹിക്കാൻ പരിശ്രമി

ക്കുന്നു’.[111] തത്ഫലമായി സ്നേഹത്തിനു ‘തിരിച്ചൊന്നും പ്രതീക്ഷിക്കാതെ’’ (ലൂക്ക 6:35) നീതിയുടെ ആവശ്യങ്ങൾക്ക് അതീതമായിരിക്കാൻ അവയെ കവിഞ്ഞ് ഒഴുകാനും സാധിക്കും. മറ്റൊരാൾക്കുവേണ്ടി സ്വജീവൻ പരിത്യജിക്കുന്നതിലേക്ക് (cf യോഹ 15:13) നയിക്കാൻ ഏറ്റവും വലിയ സ്നേഹത്തിനു കഴിയും. നമ്മെത്തന്നെ സ്വതന്ത്രമായും പൂർണമായും നല്കാൻ നമ്മെ പ്രാപ്തരാക്കുന്ന അത്തരം ഔദാര്യം സാധ്യമാണോ? അതേ, എന്തെന്നാൽ സുവിശേഷം അത് ആവശ്യപ്പെടുന്നുണ്ട്: ‘ദാനമായി നിങ്ങൾക്കു കിട്ടി; ദാനമായിത്തന്നെ കൊടുക്കുവിൻ’ (മത്താ 10:8).

സ്നേഹം കോപിക്കുന്നില്ല, വിദ്വേഷം പുലർത്തുന്നുമില്ല

103. മറ്റുള്ളവരുടെ ദുർബലതയോടും തെറ്റുകളോടും കഠിനമായി പെട്ടെന്നു പ്രതികരിക്കാതിരിക്കുന്ന ഒരു ക്ഷമാശീലത്തിന്റെ ആവശ്യത്തെക്കുറിച്ച് പൗലോസ് ശ്ലീഹായുടെ കീർത്തനത്തിലെ ആദ്യ വാക്കു പറഞ്ഞുവെങ്കിൽ അടുത്തതായി അദ്ദേഹം ഉപയോഗിക്കുന്ന *പരോക്സിനേത്തായ്* എന്ന പദം പുറമേ നിന്നുള്ള ഒന്നിനാൽ ആന്തരിക കോപത്തെ ഉദ്ദീപിപ്പിക്കുന്നതിനോടാണ് കൂടുതൽ ബന്ധപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്. മറ്റുള്ളവരെക്കുറിച്ചു പറയുമ്പോൾ, അവർ പ്രശ്നക്കാരും ഭീഷണിപ്പെടുത്തുന്നവരും തന്മൂലം അകറ്റി നിറുത്തേണ്ടവരുമാണെന്ന വിധം നമ്മെ ക്ഷുഭിതരാക്കുന്ന ഉള്ളിലെ അക്രമോത്സുകമായ പ്രതികരണവും ഒളിഞ്ഞിരിക്കുന്ന പ്രകോപനവുമാണിത്. അത്തരം ആന്തരിക ശത്രുത വളർത്തുന്നത് ആർക്കും സഹായകമല്ല. അത് മുറിപ്പെടുത്തലിനും ഒറ്റപ്പെടുത്തലിനും മാത്രമേ കാരണമാകുകയുള്ളൂ. ഗുരുതരമായ അനീതിയ്ക്കെതിരേ നമ്മെ പ്രതികരിപ്പിക്കുമ്പോൾ മാത്രമേ കോപം ആരോഗ്യപ്രദമാകുന്നുള്ളൂ. അത് മറ്റുള്ളവരോടുള്ള നമ്മുടെ മനോഭാവത്തിൽ നിറയുമ്പോൾ അത് ദ്രോഹകരമാണ്.

104. നമ്മുടെ കണ്ണിലെ തടിക്കഷണത്തിലേക്കു നോക്കാൻ സുവിശേഷം നമ്മോടു പറയുന്നു (cf മത്താ 7:5). കോപം ജ്വലിപ്പിക്കാതിരിക്കാനുള്ള ദൈവവചനത്തിന്റെ സ്ഥിരമായ മുന്നറിയിപ്പ് അവഗണിക്കാൻ ക്രിസ്ത്യാനികൾക്കു സാധ്യമല്ല: ‘നിങ്ങൾ തിന്മയാൽ കീഴടക്കപ്പെടരുത്’ (റോമാ 12:21). ‘നന്മ ചെയ്യുന്നതിൽ നമുക്കു മടുപ്പു തോന്നാതിരിക്കട്ടെ’ (ഗലാ 6:9). ശത്രുത പെട്ടെന്ന് പതഞ്ഞുരയുന്നത് മനസിലാക്കുകയെന്നത് ഒരു കാര്യം; നമ്മുടെ ഹൃദയത്തിൽ അതു വേരുറയ്ക്കത്തക്കവിധം അതിൽ മുഴുകുകയെന്നത് മറ്റൊന്ന്. കോപിക്കുവിൻ എന്നാൽ പാപം ചെയ്യരുത്. നിന്റെ കോപത്തിൻമേൽ സൂര്യൻ അസ്തമിക്കാൻ ഇടയാകരുത്’ (എഫേ 4:26). കുടുംബത്തിൽ സമാധാനം സ്ഥാപിക്കാതെ ദിവസം അവസാനിപ്പിക്കാൻ അനുവദിക്കരുതെന്നാണ് എന്റെ ഉപദേശം. ‘ഞാൻ എങ്ങ

നെയാണ് സമാധാനം സ്ഥാപിക്കാൻ പോകുന്നത്? ഞാൻ മുട്ടുകുത്തിക്കൊണ്ടാണോ? അല്ല! ചെറിയ ഒരാംഗ്യം വഴി, ചെറുതായി എന്തെങ്കിലും ചെയ്തുകൊണ്ട് നിങ്ങളുടെ കുടുംബത്തിലെ പൊരുത്തം പുനഃസ്ഥാപിക്കപ്പെടും. അല്പം ലാളിക്കൽ മതി; വാക്കുകൾ ആവശ്യമില്ല. എന്നാൽ, നിങ്ങളുടെ കുടുംബത്തിൽ സമാധാനം സ്ഥാപിക്കാതെ ദിവസം അവസാനിക്കാൻ ഇടയാകരുത്.’’[112] നമ്മെ ശല്യപ്പെടുത്തുമ്പോഴുള്ള ആദ്യ പ്രതികരണം ആ വ്യക്തിയെ ആശീർവദിക്കാനും സ്വതന്ത്രനാക്കാനും സുഖപ്പെടുത്താനും അപേക്ഷിച്ചുകൊണ്ടുള്ള ഹൃദയപൂർവ്വകമായ ആശീർവാദത്തിന്റേതായിരിക്കണം... ‘നേരേ മറിച്ച് നിങ്ങൾ അനുഗ്രഹിക്കുവിൻ. അനുഗ്രഹം അവകാശമാക്കുന്നതിനുവേണ്ടി വിളിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നവരാണല്ലോ നിങ്ങൾ’ (1 പത്രോ 3:9) തിന്മയോട് നാം യുദ്ധം ചെയ്യേണ്ടിയിരിക്കുന്നുവെങ്കിൽ അങ്ങനെയാകട്ടെ; പക്ഷേ, ഭവനത്തിൽ അക്രമത്തോട് നാം എപ്പോഴും ‘ഇല്ല’ എന്നു പറയണം.

സ്നേഹം ക്ഷമിക്കുന്നു

105. ദ്വേഷം നമ്മുടെ ഹൃദയങ്ങളിൽ വേരുപിടിക്കാൻ നമ്മൾ അനുവദിച്ചുപോയാൽ, അത് കടുത്ത വെറുപ്പിലേക്കു നയിക്കും. ഗ്രീക്കുഭാഷയിലുള്ള ‘*ഊ ലോഗിസെറ്റായ് തോ കക്കോൺ*’ എന്ന ശൈലിയുടെ അർത്ഥം സ്നേഹം ‘തിന്മയെ കണക്കിലെടുക്കുന്നില്ല’, അത് വെറുപ്പ് പ്രകടിപ്പിക്കുന്നതല്ല എന്നാണ്. ‘വെറുപ്പിനു വിപരീതമായ ക്ഷമിക്കൽ മറ്റുള്ളവരുടെ ദൗർബല്യം മനസ്സിലാക്കാനും അവ പൊറുക്കാനും ശ്രമിക്കുന്ന ഒരു ഭാവാത്മക മനോഭാവത്തിൽ വേരുറച്ചതാണത്. യേശു പറഞ്ഞതുപോലെ: ‘പിതാവേ, അവരോടു ക്ഷമിക്കണമേ; എന്തെന്നാൽ അവർ ചെയ്യുന്നത് എന്തെന്ന് അവർ അറിയുന്നില്ല’ (ലൂക്കാ 23:34). എന്നാൽ നമ്മൾ കൂടിയ തിന്മകളെ സങ്കൽപിച്ച്, എല്ലാത്തരം മോശം ഉദ്ദേശ്യങ്ങളും അനുമാനിച്ച് കൂടുതൽ കുറ്റങ്ങൾ അന്വേഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. അങ്ങനെ വെറുപ്പ് വളരുകയും ആഴപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു. അങ്ങനെ, ദമ്പതിമാരിൽ ഒരാളുടെ ഏതു തെറ്റിനും വീഴ്ചയ്ക്കും സ്നേഹബന്ധത്തെയും കുടുംബത്തിന്റെ ഉറപ്പിനെയും ഉപദ്രവിക്കാൻ കഴിയുന്നു. എല്ലാ പ്രശ്നങ്ങളെയും തുല്യതോതിൽ ഗൗരവപൂർണമായി നാം കാണുമ്പോൾ എന്തോ തെറ്റുണ്ട്. ഇങ്ങനെ മറ്റുള്ളവരുടെ പരാജയങ്ങളോട് അനുചിതമായി കാർക്കശ്യമുള്ളവരായിത്തീരുന്നു. നമ്മുടെ അവകാശങ്ങൾ ആദരിക്കപ്പെടാനുള്ള നീതിപൂർവകമായ ആഗ്രഹം, നമ്മുടെ അന്തസ് യുക്തപൂർവം സംരക്ഷിക്കുകയെന്നതിനെക്കാൾ കൂടുതലായി പകവീട്ടാനുള്ള ദാഹത്തിലേക്കു നയിക്കുന്നു.

106. നമ്മെ ഉപദ്രവിക്കുകയോ തരം താഴ്ത്തുകയോ ചെയ്യുമ്പോൾ ക്ഷമിക്കുകയെന്നത് സാധ്യവും, അഭികാമ്യവും ആണെങ്കിലും അത്, എളുപ്പമുള്ള

കാര്യമാണെന്ന് ആർക്കും പറയാൻ കഴിയുകയില്ല. 'കുടുംബക്കൂട്ടായ്മ വലിയ ത്യാഗ ചൈതന്യത്തിലൂടെ മാത്രമേ സംരക്ഷിക്കപ്പെടുകയും പൂർണമാക്കപ്പെടുകയും ചെയ്യുകയുള്ളൂ എന്നതാണു സത്യം. യഥാർത്ഥത്തിൽ, മനസിലാക്കാനും, സഹിക്കാനും ക്ഷമിക്കാനും അനുരഞ്ജിതരാകാനുമുള്ള സന്നദ്ധവും ഉദാരവുമായ തുറവ് എല്ലാവരിൽനിന്നും അത് ആവശ്യപ്പെടുന്നു. സ്വാർത്ഥതയും അനൈക്യവും സംഘർഷവും സംഘട്ടനവും തന്റെ കൂട്ടായ്മയെ ആക്രമിക്കുകയും ചിലപ്പോൾ മരണകരമായി വ്രണപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യുന്നത് എങ്ങനെയാണെന്ന് അറിയാത്ത ഒരു കുടുംബവുമില്ല. അങ്ങനെ കുടുംബജീവിതത്തിൽ വിവിധ രൂപങ്ങളിലുള്ള ഭിന്നിപ്പുകളുണ്ടാകുന്നു.'[113]

107. മറ്റുള്ളവരോടു ക്ഷമിക്കാൻ കഴിയുകയെന്നതിൽ നമ്മെത്തന്നെ മനസ്സിലാക്കാനും നമ്മോടു തന്നെ ക്ഷമിക്കാനുമുള്ള വിമോചനാനുഭവം ഉൾക്കൊള്ളുന്നുണ്ട് എന്ന് നാമിന്ന് തിരിച്ചറിയുന്നു. മിക്കപ്പോഴും നമ്മുടെ തെറ്റുകൾക്ക് അല്ലെങ്കിൽ നാം സ്നേഹിക്കുന്നവരിൽ നിന്നു കിട്ടുന്ന വിമർശനം സ്വാഭിമാനം നഷ്ടമാകാൻ ഇടയാക്കുന്നു. നാം മറ്റുള്ളവരുടെ വാത്സല്യം ഒഴിവാക്കി, നമ്മുടെ വ്യക്തിബന്ധങ്ങളെക്കുറിച്ചു ഭയം നിറഞ്ഞവരായി അവരിൽനിന്ന് അകലുന്നു. മറ്റുള്ളവരെ കുറ്റപ്പെടുത്തൽ അബദ്ധപൂർണമായ സ്ഥിരീകരിക്കലായിത്തീരുന്നു. നമ്മുടെ കഴിഞ്ഞകാല ചരിത്രത്തെ ഓർത്ത് പ്രാർത്ഥിക്കാനും നമ്മെത്തന്നെ സ്വീകരിക്കാനും നമ്മുടെ പരിമിതികളോടെ എങ്ങനെ ജീവിക്കാമെന്നു പഠിക്കാനും നമ്മോടുതന്നെ ക്ഷമിക്കാൻ പോലും നമ്മൾ പഠിക്കണം. ഇതേ മനോഭാവം മറ്റുള്ളവരോട് ഉണ്ടായിരിക്കാൻ അത് ആവശ്യമാണ്.

108. ദൈവത്താൽ നാം തന്നെ ക്ഷമിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ അനുഭവം നമുക്കുണ്ടെന്നും നമ്മുടെ യോഗ്യതകളാലല്ല, ദൈവത്തിന്റെ കൃപാവരത്താലാണ് നാം നീതീകരിക്കപ്പെടുന്നതെന്നും ഇത് അർത്ഥമാക്കുന്നു. നമ്മുടെ ഏതു പരിശ്രമങ്ങൾക്കും മുമ്പുള്ള ഒരു സ്നേഹം, സ്ഥിരം വാതിലുകൾ തുറക്കുന്നതും ഉന്നമിപ്പിക്കുന്നതും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുന്നതുമായ ഒരു സ്നേഹം, നാം അറിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ദൈവത്തിന്റെ സ്നേഹം വ്യവസ്ഥാതീതമാണെന്നും ദൈവപിതാവിന്റെ സ്നേഹം വാങ്ങിക്കാനോ വില്ക്കാനോ കഴിയുന്നതല്ലെന്നും നാം അംഗീകരിച്ചാൽ നാം അളവറ്റ സ്നേഹം പ്രദർശിപ്പിക്കാനും മറ്റുള്ളവർ നമുക്കെതിരേ തെറ്റു ചെയ്താലും അവരോടു ക്ഷമിക്കാനും കഴിവുള്ളവരാകും. അല്ലെങ്കിൽ, നമ്മുടെ കുടുംബജീവിതം ധാരണയുടെയോ പിന്തുണയുടെയോ പ്രോത്സാഹനത്തിന്റെയോ ഒരിടമാകാതെ, സ്ഥിര സംഘർഷത്തിന്റെയും പരസ്പര വിമർശനത്തിന്റെയും ഇടമായിരിക്കും.

സ്നേഹം സത്യത്തിൽ ആഹ്ലാദിക്കുന്നു

109. ഒരു വ്യക്തിയുടെ ഹൃദയത്തിൽ ആഴത്തിൽ ഒളിഞ്ഞിരിക്കുന്ന നിഷേധത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്ന ഒന്നാണ് *ഖായ്റേയി എപ്പി തേ അദിക്കിയ* എന്ന ഗ്രീക്കു പ്രയോഗം. മറ്റുള്ളവരോട് അനീതി ചെയ്യുന്നതു കാണുമ്പോൾ സന്തോഷിക്കുന്നവരുടെ വിഷമയമായ മനോഭാവമാണത്. തുടർന്നു വരുന്ന ശൈലി അതിന്റെ വിപരീതഭാവത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു: *സുഗ്ഖായ്റേയ് തേ അലേത്തേയിയ;* 'നീതിയിൽ സന്തോഷിക്കുന്നു' എന്നാണ് (അതിന്റെ അർത്ഥം). മറ്റു വാക്കുകളിൽ പറഞ്ഞാൽ മറ്റുള്ളവരുടെ മഹത്ത്വം നാം കാണുകയും അവരുടെ കഴിവുകളെയും സത്പ്രവൃത്തികളെയും നാം വിലമതിക്കുകയും ചെയ്യുമ്പോൾ അവരുടെ നന്മയിൽ നാം സന്തോഷിക്കുന്നു. തങ്ങളുടെ ജീവിത പങ്കാളിയോടുപോലും എപ്പോഴും താരതമ്യപ്പെടുത്തുകയും മത്സരിക്കുകയും ചെയ്ത്, അവരുടെ പരാജയങ്ങളിൽ രഹസ്യമായി സന്തോഷിക്കുന്നവർക്ക് ഇത് അസാധ്യമായിത്തീരുന്നു.

110. സ്നേഹിക്കുന്ന ഒരു വ്യക്തിക്ക് മറ്റുള്ളവർക്കായി നന്മചെയ്യാൻ കഴിയുമ്പോൾ, അല്ലെങ്കിൽ മറ്റുള്ളവർ സന്തുഷ്ടരാണെന്നു കാണുമ്പോൾ അവർ തന്നെ സന്തോഷപൂർവം ജീവിക്കുകയും അങ്ങനെ ദൈവത്തെ മഹത്ത്വപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്യുന്നു. എന്തെന്നാൽ 'സന്തോഷപൂർവം കൊടുക്കുന്നവനെ ദൈവം സ്നേഹിക്കുന്നു' (2 കോറി 9:7). മറ്റുള്ളവരുടെ സന്തോഷത്തിൽ സന്തോഷിക്കുന്നവരെ നമ്മുടെ കർത്താവ് സവിശേഷമാംവിധം വിലമതിക്കുന്നു. മറ്റുള്ളവരുടെ ക്ഷേമത്തിൽ എങ്ങനെ സന്തോഷിക്കണമെന്നു പഠിക്കുന്നതിൽ നാം പരാജയപ്പെടുകയും നമ്മുടെ തന്നെ ആവശ്യങ്ങളിൽ നാം ഒന്നാമതായി ശ്രദ്ധ കേന്ദ്രീകരിക്കുകയും ചെയ്താൽ സന്തോഷരഹിതമായ ഒരസ്തിത്വത്തിലേക്ക് നാം നമ്മെത്തന്നെ വിധിക്കും. എന്തെന്നാൽ യേശു പറഞ്ഞതുപോലെ, 'സ്വീകരിക്കുന്നതിനെക്കാൾ കൊടുക്കുന്നതാണ് ശ്രേയസ്കരം' (അപ്പ 20:35). കുടുംബാംഗങ്ങളിൽ ഒരാൾക്ക് ഒരു നന്മയുണ്ടാകുമ്പോൾ മറ്റുള്ളവർ അയാളോടൊപ്പം ആഘോഷിക്കാനുണ്ടാകുമെന്ന് അറിയുന്ന ഒരു ഇടമായിരിക്കണം കുടുംബം.

സ്നേഹം സകലതും സഹിക്കുന്നു

111. പൗലോസ് ശ്ലീഹായുടെ ലിസ്റ്റ് 'സകലതും' എന്നു വാക്ക് ഉൾക്കൊള്ളുന്ന നാലു ശൈലികൾകൊണ്ട് അവസാനിക്കുന്നു. സ്നേഹം എല്ലാം സഹിക്കുന്നു, സകലതും വിശ്വസിക്കുന്നു, സകലതും പ്രത്യാശിക്കുന്നു, സകലത്തെയും അതിജീവിക്കുന്നു. എന്തു ഭീഷണിപ്പെടുത്തിയാലും അതിനെ നേരിടാൻ കഴിവുള്ള പ്രതിസംസ്ക്കാരശക്തി ഇവിടെ നാം വ്യക്തമായി കാണുന്നു.

112. ഒന്നാമതായി, പൗലോസ് ശ്ലീഹാ പറയുന്നു, സ്നേഹം 'എല്ലാം സഹിക്കുന്നു' (*പന്താ സ്തേ ഗെയ്*) എന്ന്. ഇത് കേവലം തിന്മയെ സഹിക്കുകയെന്നതിനെക്കാൾ അധികമാണ്. നാവിന്റെ ഉപയോഗവുമായി അതിനു ബന്ധമുണ്ട്. മറ്റൊരു വ്യക്തിയുടെ തെറ്റിനെ സംബന്ധിച്ച് 'സ്വസമാധാനം സൂക്ഷിക്കുക' എന്നൊരർത്ഥം ഈ ക്രിയാപദത്തിനുണ്ട്. ദൃഢവും നിർദ്ദയവുമായ ഒരു കുറ്റപ്പെടുത്തൽ പ്രഖ്യാപിക്കാനുള്ള പ്രേരണയെ നിയന്ത്രിച്ച് വിധി പ്രസ്താവന പരിമിതപ്പെടുത്തുക എന്ന് അർഥമാക്കുന്നു: 'നിങ്ങൾ വിധിക്കരുത്; നിങ്ങളും വിധിക്കപ്പെടുകയില്ല' (ലൂക്കാ 6:37). നാം നമ്മുടെ നാവുകളെ സാധാരണമായി ഉപയോഗിക്കുന്നതിനു വിരുദ്ധമാണിതെങ്കിലും ദൈവവചനം നമ്മോട് പറയുന്നു: 'നിങ്ങൾ പരപസ്പരം എതിർത്തു സംസാരിക്കരുത്' (യാക്കോ 4:11). മറ്റൊരു വ്യക്തിയെ കുറ്റപ്പെടുത്തി സംസാരിക്കാൻ തയ്യാറാകുകയെന്നത് നമ്മൾ ചെയ്തേക്കാവുന്ന ദ്രോഹം പരിഗണിക്കാതെ വെറുപ്പും അസൂയയും പ്രകടപ്പിച്ച് നമ്മെത്തന്നെ സമർത്ഥിക്കുകയാണ്. അപവാദം പറച്ചിൽ തികച്ചും പാപകരമാകാമെന്ന കാര്യം നാം പലപ്പോഴും മറക്കുന്നു. മറ്റൊരു വ്യക്തിയുടെ സത്പ്പേരിനെ ഗൗരവമാംവിധം ദ്രോഹിക്കുകയും പരിഹരിക്കാനാവാത്തവിധം തകർക്കുകയും ചെയ്യുന്നത് ദൈവത്തിനെതിരായ ഗുരുതരമായ പാപമാണ്. അതുകൊണ്ട് ദൈവവചനം വെട്ടിത്തുറന്ന് ഇങ്ങനെ പറയുന്നു: നാവ് മുഴുവൻ ശരീരത്തെയും മലിനപ്പെടുത്തുന്ന 'തിന്മയുടെ ലോകമാണ്' (യാക്കോ 3:6); അത് 'മാരകവിഷം നിറഞ്ഞ വിശ്രമമില്ലാത്ത തിന്മയാണ്' (യാക്കോ 3;8) 'ദൈവത്തിന്റെ സാദൃശ്യത്തിൽ സൃഷ്ടിക്കപ്പെട്ടവരെ ശപിക്കാൻ' (യാക്കോ 3:9) നാവ് ഉപയോഗിക്കാനാവുമെങ്കിലും, സ്നേഹം മറ്റുള്ളവരുടെ - ശത്രുക്കളുടെ പോലും - സത്പ്പേരിനെ പോഷിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്. ദൈവത്തിന്റെ നിയമം ഉയർത്തിപ്പിടിക്കാൻ പരിശ്രമിക്കമ്പോൾ സ്നേഹത്തിന്റെ സവിശേഷമായ ഈ ആവശ്യം നാം ഒരിക്കലും മറക്കരുത്.

113. സ്നേഹത്തിൽ ഒന്നിക്കപ്പെട്ട വിവാഹതരായ ദമ്പതികൾ പരസ്പരം നല്ലതു പറയുന്നു. അവർ ജീവിതപങ്കാളിയുടെ ദൗർബല്യവും കുറ്റങ്ങളുമല്ല നല്ലവശം കാണിക്കാൻ പരിശ്രമിക്കുന്നു. എങ്ങനെയായാലും കുറ്റപ്പെടത്തി പറയുന്നതിനെക്കാൾ നിശ്ശബ്ദത പാലിക്കാൻ അവർ ശ്രമിക്കുന്നു. മറ്റുള്ളവരുടെ മുമ്പിൽ വെറുതെ അഭിനയിക്കുന്നതല്ല ഇത്. അത് ആന്തരികമായ ഒരു മനോഭാവത്തിൽ നിന്ന് ഉറവെടുക്കുന്നു. മറ്റുള്ളവരുടെ പ്രശ്നങ്ങളും ദുർബലതകളും കാണുന്നില്ലെന്ന് സാമർത്ഥ്യത്തോടെ അവകാശപ്പെടുന്നതിനു പകരം ദുർബലതകളെയും പിശകുകളെയും കൂടുതൽ വിശാലമായ സാഹചര്യത്തിൽ കാണുന്നു. ഈ പരാജയങ്ങളെല്ലാം കൂടുതൽ വലിയ ഒരു ചിത്രത്തിന്റെ ഭാഗമാണെന്ന് അത് തിരിച്ചറിയുന്നു. നമ്മൾ എല്ലാവരും പ്രകാശത്തിന്റെയും നിഴലുകളുടെയും ഒരു സങ്കീർണ സമ്മിശ്രമാണെന്ന്

നാം മനസിലാക്കണം. അപരൻ എന്നെ ശല്യപ്പെടുത്തുന്ന ചെറിയ കാര്യങ്ങളുടെ ആകെത്തുകയെക്കാൾ കൂടുതലായിട്ടുള്ളവനാണ്. വിലമതിക്കാൻ സ്നേഹം നമുക്ക് പൂർണമായിരിക്കണമെന്നില്ല. മറ്റു വ്യക്തികൾ എന്നെ ആവുന്നത്ര നന്നായി അവരുടെ സർവ പരിമിതികളോടും കൂടെ സ്നേഹിക്കുന്നു. എന്നാൽ സ്നേഹം അപൂർണമായതിനാൽ അത് സത്യരഹിതവും അയഥാർഥവുമാണെന്ന് അർഥമില്ല. അത് പരിമിതവും ഭൗതികവുമാണെങ്കിലും യഥാർത്ഥമാണ്. ഞാൻ അപരനിൽ നിന്ന് അമിതമായി പ്രതീക്ഷിച്ചാൽ അവന് അല്ലെങ്കിൽ അവൾക്ക് ദൈവത്തെപ്പോലാകാനോ എന്റെ എല്ലാ ആവശ്യങ്ങളും നിറവേറ്റാനോ സാധിക്കുകയില്ലയെന്ന് അവർ നമ്മെ മനസ്സിലാക്കിത്തരും. സ്നേഹം അപൂർണതയോടൊപ്പം നിലകൊള്ളുന്നു. 'എല്ലാം സഹിക്കാനും' സ്നേഹിക്കപ്പെട്ട വ്യക്തിയുടെ പരിമിതകൾക്കു മുമ്പിൽ അതിന്റെ സമാധാനം പുലർത്താനും അതിനു കഴിയും.

സ്നേഹം സകലതും വിശ്വസിക്കുന്നു

114. *പന്താ പിസ്തുവെയ്* സ്നേഹം എല്ലാം വിശ്വസിക്കുന്നു. ഇവിടെ 'വിശ്വാസം' എന്നത് അതിന്റെ കർക്കശമായ ദൈവശാസ്ത്രപരമായ അർഥത്തിലല്ല പിന്നെയോ ആശ്രയം എന്ന വാക്കുകൊണ്ട് നാം ഉദ്ദേശിക്കുന്ന അർഥത്തിൽ സ്വീകരിച്ചാൽ മതി. അപരൻ നുണ പറയുകയല്ലെന്നോ വഞ്ചിക്കുകയല്ലെന്നോ സങ്കല്പിക്കുന്നതിനപ്പുറം പോകുന്ന ഒന്നാണത്. അത്തരം മൗലികമായ വിശ്വാസം ചാരത്തിനടിയിൽ ജ്വലിക്കുന്ന തീക്കട്ടപോലെ അന്ധകാരത്തിൽമേൽ പ്രകാശിക്കുന്ന ദൈവികപ്രകാശത്തെ തിരിച്ചറിയുന്നു.

115. ബന്ധം സ്വതന്ത്രമായിരിക്കാൻ ഈ വിശ്വാസം കഴിവു നല്കുന്നു. അപരനെ നിയന്ത്രിക്കേണ്ടതില്ലെന്നും. നമ്മുടെ പിടിയിൽ നിന്നു അയാൾ രക്ഷപെട്ടുപോകാതിരിക്കാൻ അയാളുടെ ഓരോ ചുവടുവയ്പിലും നാം അയാളെ പിന്തുടരേണ്ടതില്ലെന്നും അത് അർഥമാക്കുന്നു. സ്നേഹം വിശ്വസിക്കുന്നു, അത് വിമോചിപ്പിക്കുന്നു. അത് നിയന്ത്രിക്കാനും സ്വന്തമാക്കാനും ആധിപത്യം പുലർത്താനും പരിശ്രമിക്കുന്നില്ല. നമുക്കു ചുറ്റുമുള്ള ലോകത്തോടും പുതിയ അനുഭവങ്ങളുമുള്ള തുറവിനെ പോഷിപ്പിക്കുന്ന ഈ സ്വാതന്ത്ര്യത്തിന് ബന്ധങ്ങളെ സമ്പന്നമാക്കാനും വികസിപ്പിക്കാനും മാത്രമേ കഴിയുകയുള്ളൂ. ദമ്പതികൾ അപ്പോൾ തങ്ങളുടെ കുടുംബവൃത്തത്തിനു പുറത്തുനിന്നു സ്വീകരിച്ചവയും പഠിച്ചവയും പരസ്പരം പങ്കുവയ്ക്കുന്നു. അതേ സമയം ഈ സ്വാതന്ത്ര്യം ആത്മാർഥതയിലേക്കും സുതാര്യതയിലേക്കും വളരുന്നു; എന്തെന്നാൽ തങ്ങൾ വിശ്വസിക്കപ്പെടുകയും വിലമതിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നുണ്ടെന്ന് അറിയുന്നവർക്ക് തുറവുള്ളവരാകാനും ഒന്നും മറച്ചു

വയ്ക്കാത്തവരാകാനും കഴിയും. തന്റെ ജീവിതപങ്കാളി എപ്പോഴും സംശയിക്കുകയും വിധിക്കുകയും അയാൾക്ക് വ്യവസ്ഥാതീതമായ സ്നേഹമില്ലാതിരിക്കുകയും ചെയ്താൽ രഹസ്യങ്ങൾ സൂക്ഷിക്കാൻ പ്രവണത കാണിക്കുകയും പരാജയങ്ങളും ദൗർബല്യങ്ങളും മറച്ചുവയ്ക്കുകയും താൻ ആയിരിക്കുന്നതിലും വലിയ ആളാണെന്ന് ഭാവിക്കുകയും ചെയ്യും. നേരേമറിച്ച് സ്നേഹപൂർണമായ വിശ്വാസത്താൽ മുദ്രിതമായ കുടുംബം എന്തു സംഭവിച്ചാലും അതിന്റെ അംഗങ്ങളെ തനിമയുള്ളവരായിരിക്കാനും വഞ്ചനയും കാപട്യവും നുണകളും സ്വാഭാവികമായി ഉപേക്ഷിക്കനും സഹായിക്കുന്നു.

സ്നേഹം സകലതും പ്രത്യാശിക്കുന്നു

116. *പന്താ എൽപിസെയ്.* സ്നേഹം ഭാവിയെപ്പറ്റി നിരാശപ്പെടുന്നില്ല. മുകളിൽ പറഞ്ഞതിന്റെ തുടർച്ചയായി, മറ്റുള്ളവർക്കു പരിവർത്തനമുണ്ടാകാമെന്നും അവർ പക്വത നേടി അപ്രതീക്ഷിത സൗന്ദര്യവും മുമ്പു പറയപ്പെട്ടിട്ടില്ലാത്ത കഴിവും പ്രസരിപ്പിക്കുമെന്നും വിശ്വസിക്കുന്ന വ്യക്തിയുടെ പ്രത്യാശയെക്കുറിച്ച് ഈ പദങ്ങൾ പറയുന്നു. എല്ലാം ഈ ജീവിതത്തിൽ മാറുമെന്ന് ഇതുകൊണ്ട് അർഥമാക്കുന്നില്ല. കാര്യങ്ങൾ നമ്മൾ ആശിക്കുന്നതുപോലെ എപ്പോഴും മാറുകയില്ലെങ്കിലും ദൈവം വളഞ്ഞ വരകളെ നേരേ ആക്കുമെന്നും നാം ഈ ലോകത്തിൽ അനുഭവിക്കുന്ന തിന്മയിൽ നിന്ന് കുറേ നന്മ ഉത്പാദിപ്പിക്കുമെന്നുമുള്ള തിരിച്ചറിവ് ഇതിൽ ഉൾക്കൊള്ളുന്നു.

117. ഇവിടെ പ്രത്യാശ ഏറ്റവും പൂർണമായിത്തീരുന്നു. എന്തെന്നാൽ മരണാനന്തര ജീവിതത്തെ സംബന്ധിച്ച ഉറപ്പിനെ ഇത് ആശ്ലേഷിക്കുന്നു. ഓരോ വ്യക്തിയും അവന്റെ അല്ലെങ്കിൽ അവളുടെ പരാജയങ്ങളോടുകൂടി സ്വർഗത്തിൽ ജീവന്റെ പൂർണതയിലേക്കു വിളിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അവിടെ ക്രിസ്തുവിന്റെ ഉത്ഥാനത്താൽ പരിവർത്തിതനാക്കപ്പെട്ട് ഓരോ ദൗർബല്യവും അന്ധകാരവും രോഗാതുരതയും കടന്നുപോകും. അവിടെ വ്യക്തിയുടെ യഥാർഥ സത്ത അതിന്റെ സർവ നന്മയോടും സൗന്ദര്യത്തോടും കൂടി പ്രകാശിക്കും. ഇപ്പോഴത്തെ ജീവിതത്തിന്റെ പ്രകോപനങ്ങളുടെയിടയിൽ ഓരോ വ്യക്തിയെയും പ്രകൃത്യാതീത വീക്ഷണത്തിലും പ്രത്യാശയുടെ പ്രകാശത്തിലും കാണാനും അവനോ അവളോ സ്വർഗരാജ്യത്തു സ്വീകരിക്കാനിരിക്കുന്ന പൂർണതയെ, അതിപ്പോൾ ദൃശ്യമല്ലെങ്കിലും കാത്തിരിക്കാനും സഹായിക്കും.

സ്നേഹം സകലതും അതിജീവിക്കുന്നു

118. *പന്താ ഹുപോമെനെയ്.* ഏതു പരീക്ഷയെയും ഭാവാത്മകമായ മനോഭാവത്തോടെ സ്നേഹം സഹിക്കുന്നുവെന്നാണ് അതിന്റെ അർഥം. ശത്രുതയുള്ള സാഹചര്യങ്ങളിൽ അത് ഉറപ്പോടെ നില്ക്കുന്നു. ചില

പ്രകോപനങ്ങൾ സഹിച്ചു നില്ക്കാനുള്ള കഴിവു മാത്രമല്ല ഈ 'സഹനശീല'ത്തിനുള്ളത്, പിന്നെയോ അതിനെക്കാൾ കൂടുതലായ ഒന്നുണ്ട്. ഏതു വെല്ലുവിളിയെയും നേരിടാനുള്ള നിരന്തര സന്നദ്ധതയാണത്. ഒരിക്കലും, ഏറ്റവും അന്ധകാരം നിറഞ്ഞ മണിക്കൂറിൽപോലും, ഒരിക്കലും ഉപേക്ഷിക്കാത്ത സ്നേഹമാണത്. അത് സ്ഥിരം പിന്തുടരുന്ന ഒരു ധീരത പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നു. നിഷേധാത്മകമായ ഓരോ ഒഴുക്കിനെയും തടയാനുള്ള ഒരു ശക്തിയും നന്മയോടുള്ള അടക്കാനാവാത്ത സമർപ്പണവുമാണ്. ഏതു തരം പരീക്ഷയെയും ക്ലേശത്തെയും സഹോദരപരമായ സ്നേഹം കൊണ്ടു നേരിട്ട മാർട്ടിൻ ലൂഥർ കിംഗിന്റെ വാക്കുകളെപ്പറ്റി ഞാൻ ചിന്തിക്കുന്നു: 'നിന്നെ ഏറ്റവും അധികം വെറുക്കുന്ന വ്യക്തിക്ക് അവനിൽത്തന്നെ കുറേ നന്മയുണ്ട്. നിങ്ങളെ ഏറ്റവും അധികം വെറുക്കുന്ന രാഷ്ട്രത്തിനുപോലും കുറേ നന്മയുണ്ട്. നിങ്ങളെ ഏറ്റവും അധികം വെറുക്കുന്ന വംശത്തിലും കുറേ നന്മയുണ്ട്. ഓരോ മനുഷ്യന്റെയും മുഖത്തേക്കു നിങ്ങൾ നോക്കുകയും അവന്റെ ഉള്ളിന്റെ ഉള്ളിൽ 'ദൈവത്തിന്റെ ഛായ' എന്നു മതം വിളിക്കുന്ന ഒന്നു നിങ്ങൾ കാണുകയും ചെയ്യുമ്പോൾ, നിങ്ങൾ അവനെ എന്തൊക്കെയുണ്ടെങ്കിലും സ്നേഹിക്കാൻ തുടങ്ങും. അവൻ എന്തു തന്നെ ചെയ്താലും അവിടെ നിങ്ങൾ ദൈവത്തിന്റെ പ്രതിഛായ കാണുന്നു. അവന് ഒരിക്കലും ഉരിഞ്ഞു കളയാനാവാത്ത നന്മയുടെ ഒരു ഘടകമുണ്ട്.... നിങ്ങൾ നിങ്ങളുടെ ശത്രുവിനെ സ്നേഹിക്കാനുള്ള മറ്റൊരു മാർഗം ഇതാണ്: നിങ്ങൾക്ക് നിങ്ങളുടെ ശത്രുവിനെ പരാജയപ്പെടുത്താനുള്ള ഒരവസരമുണ്ടാകുമ്പോൾ, അപ്പോഴാണ് നിങ്ങൾ അങ്ങനെ ചെയ്യരുതാത്തത്. നിങ്ങൾ സ്നേഹത്തിന്റെ തലത്തിലേക്ക് ഉയരുമ്പോൾ അതിന്റെ മഹത്തായ സൗന്ദര്യത്തിലേക്കും ശക്തിയിലേക്കും ഉയരുമ്പോൾ നിങ്ങൾ തിന്മ നിറഞ്ഞ വ്യവസ്ഥിതികളെ കീഴടക്കാൻ മാത്രമേ പരിശ്രമിക്കുകയുള്ളൂ. ആളുകൾ ആ വ്യവസ്ഥിതിയിൽ കുടുങ്ങിക്കിടക്കുവാൻ ഇടയാകുമ്പോൾ നിങ്ങൾ സ്നേഹിക്കുന്നു, പക്ഷേ, ആ വ്യവസ്ഥിതിയെ പരാജയപ്പെടുത്താൻ പരിശ്രമിക്കും. വെറുപ്പിനു നേരെയുള്ള വെറുപ്പ് പ്രപഞ്ചത്തിൽ വെറുപ്പിന്റെയും തിന്മയുടെയും അസ്തിത്വത്തെ തീവ്രതരമാക്കുകയേ ഉള്ളൂ. ഞാൻ നിന്നെ പ്രഹരിക്കുന്നെങ്കിൽ നീ എന്നെ പ്രഹരിക്കുന്നു. വീണ്ടും ഞാൻ നിന്നെ പ്രഹരിക്കുന്നെങ്കിൽ നീ എന്നെ പ്രഹരിക്കുന്നു. അങ്ങനെ തുടരുന്നു. നോക്കൂ, അത് അനന്തകാലത്തേക്കു നീണ്ടുപോകും. അത് ഒരിക്കലും അവസാനിക്കുന്നില്ല. എവിടെയെങ്കിലും ആർക്കെങ്കിലും അല്പം സുബോധമുണ്ടാകണം; അവനാണ് ശക്തനായ വ്യക്തി. വിദ്വേഷത്തിന്റെ ചങ്ങലയെ, തിന്മയുടെ ചങ്ങലയെ വെട്ടിമുറിക്കുന്ന വ്യക്തിയാണ് ശക്തനായ വ്യക്തി. അതു വെട്ടിമുറിച്ച് പ്രപഞ്ചത്തിന്റെ ഘടനയിൽത്തന്നെ ഊർജ്ജസ്വലവും സുശക്തവുമായ സ്നേഹത്തിന്റെ ഘടകം കുത്തിവയ്ക്കാനും വേണ്ടത്ര മതവും വേണ്ടത്ര ധാർമ്മികതയും ആർക്കെങ്കിലും ഉണ്ടായിരിക്കണം.'[114]

119. കുടുംബജീവിതത്തിൽ, അതിനെ ഭീഷണിപ്പെടുത്തുന്ന എല്ലാ തിന്മയ്ക്കും എതിരേ പടപൊരുതാൻ നമ്മെ സഹായിക്കുന്ന സ്നേഹത്തിന്റെ ശക്തി വളർത്തണം. അവജ്ഞ, മറ്റുള്ളവരെ പുച്ഛിക്കൽ, ദ്രോഹിക്കാനുള്ള ആഗ്രഹം, എന്തെങ്കിലും നേട്ടമുണ്ടാക്കൽ എന്നിവയ്ക്ക് സ്നേഹം കീഴടങ്ങുന്നില്ല. ക്രൈസ്തവാദർശം, പ്രത്യേകിച്ച്, കുടുംബത്തിൽ, ഒരിക്കലും ഉപേക്ഷിക്കാത്ത സ്നേഹമാണ്. സ്വന്തം സംരക്ഷണത്തിനു വേണ്ടി ദമ്പതികൾ ഒരാൾ മറ്റേയാളെ ഉപേക്ഷിക്കേണ്ടി വന്നിട്ടും അവരുടെ ശാശ്വത ദാമ്പത്യസ്നേഹത്തെ പ്രതി അവരുടെ രോഗത്തിന്റെയോ സഹനത്തിന്റെയോ പരീക്ഷയുടെയോ നിമിഷങ്ങളിൽ, മറ്റുള്ളവരെ ഉൾപ്പെടുത്തിക്കൊണ്ടുപോലും, അവരെ സഹായിക്കാൻ പരിശ്രമിക്കുന്നതു കാണുമ്പോൾ എനിക്ക് ചിലപ്പോൾ അത്ഭുതം തോന്നുന്നു. ഇവിടെയും ഒരിക്കലും പരിത്യജിക്കാത്ത സ്നേഹം നാം കാണുന്നു.

ദാമ്പത്യസ്നേഹത്തിലുള്ള വളർച്ച

120. വിശുദ്ധ പൗലോസിന്റെ സ്നേഹഗീതത്തെക്കുറിച്ചുള്ള വിചിന്തനം ദാമ്പത്യസ്നേഹത്തപ്പറ്റി ചർച്ച ചെയ്യാൻ നമ്മെ സജ്ജരാക്കി. ഇത് ഭാര്യയും ഭർത്താവും തമ്മിലുള്ള സ്നേഹമാണ്.[115] വിശുദ്ധീകൃതവും വിവാഹ കൂദാശയുടെ കൃപാവരത്താൽ സമ്പന്നമാക്കപ്പെട്ടതും പ്രകാശിപ്പിക്കപ്പെട്ടതുമായ സ്നേഹമാണത്. അത് സ്നേഹപരമായ ഐക്യമാണ്.[116] അത് ആത്മീയവും ബലിപരവുമാണ്. അത് സൗഹൃദത്തിന്റെയും ലൈംഗിക വികാരത്തിന്റെയും ഊഷ്മളതയെ കൂട്ടിച്ചേർക്കുന്നതും വികാരങ്ങളും അഭിനിവേശവും കുറഞ്ഞാലും ദീർഘകാലം നിലനില്ക്കുന്നതുമാണ്. ഈ സ്നേഹം വൈവാഹിക ജീവിതത്തിന്റെ കടമകളിൽ നിറഞ്ഞു നില്ക്കുന്നുവെന്നും ഉന്നതസ്ഥാനം വഹിക്കുന്നുവെന്നും പീയൂസ് 11-ാമൻ മാർപാപ്പാ പഠിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്.[117] സുശക്തമായ ഈ സ്നേഹം പരിശുദ്ധാത്മാവിനാൽ നിവേശിപ്പിക്കപ്പെട്ട് ക്രിസ്തുവും മനുഷ്യവംശവും തമ്മിലുള്ള അഭേദ്യമായ ഉടമ്പടിയുടെ പ്രതിഫലനമായിരിക്കുന്നു. ആ ഉടമ്പടി കുരിശിലൂള്ള ക്രിസ്തുവിന്റെ ആത്മയാഗത്തിലാണ് പൂർത്തിയായത്. 'കർത്താവു ചെരിയുന്ന പരിശുദ്ധാത്മാവ് പുതിയൊരു ഹൃദയം നല്കുന്നു. ക്രിസ്തു നമ്മെ സ്നേഹിച്ചതുപോലെ പരസ്പരം സ്നേഹിക്കാൻ സ്ത്രീയെയും പുരുഷനെയും ശക്തരാക്കുന്നു. ദാമ്പത്യസ്നേഹം ആന്തരികമായി ക്രമവത്കരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന പൂർണതയിലെത്തിച്ചേരുന്നു: ദാമ്പത്യപരമായ പരസ്നേഹമാണ് ആ പൂർണത.'[118]

121. വിവാഹം വിലപ്പെട്ട ഒരു അടയാളമാണ്. എന്തെന്നാൽ സ്ത്രീയും പുരുഷനും വിവാഹകൂദാശ ആഘോഷിക്കുമ്പോൾ ദൈവം അവരിൽ പ്രതിഫലിക്കുന്നു! അവിടന്ന് തന്റെ സവിശേഷതകളും മായ്ക്കപ്പെടാനാവാത്ത തന്റെ സ്നേഹത്തിന്റെ സ്വഭാവവും അവരിൽ പതിക്കുന്നു. ദൈവത്തിനു

നമ്മോടുള്ള സ്നേഹത്തിന്റെ ഐക്കൺ ആണ് വിവാഹം. യഥാർഥത്തിൽ ദൈവം സംസർഗം കൂടിയാണ്. പിതാവും പുത്രനും പരിശുദ്ധാത്മാവുമായ മൂന്നുവ്യക്തികൾ പരിപൂർണ ഐക്യത്തിൽ എന്നേക്കും ജീവിക്കുന്നു. ഇതാണ് കൃത്യമായി പറഞ്ഞാൽ വിവാഹമെന്ന രഹസ്യം: 'ദമ്പതികളായ രണ്ടു പേരെ ദൈവം ഒറ്റ അസ്തിത്വമാക്കി മാറ്റുന്നു.'[119] ഇതിനു വസ്തുനിഷ്ഠമായ അനുദിന അനന്തരഫലങ്ങളുണ്ട്. എന്തെന്നാൽ 'കൂദാശയുടെ ശക്തിയാൽ ദമ്പതികൾക്ക് യഥാർഥവും യുക്തവുമായ ദൗത്യം നല്കപ്പെടുന്നു. അങ്ങനെ അവർക്ക് അനുദിനജീവിതത്തിന്റെ ലളിതവും, സാധാരണവുമായ കാര്യങ്ങളിൽ തുടങ്ങി, ക്രിസ്തു തന്റെ സഭയെ സ്നേഹിക്കുകയും തന്റെ ജീവൻ അവൾക്കു നല്കുകയും ചെയ്ത സ്നേഹമം ദൃശ്യമാക്കാൻ കഴിയും.'[120]

122. എന്നാലും നമ്മൾ വ്യത്യസ്ത തലങ്ങളെ തമ്മിൽ കൂട്ടിക്കുഴയ്ക്കരുത്: ക്രിസ്തുവും അവിടത്തെ സഭയും തമ്മിലുള്ള ഐക്യത്തെ പൂർണ്ണമായി പുനരാവിഷ്ക്കരിക്കുകയെന്ന വലിയ ഭാരം പരിമിതരായ രണ്ടു വ്യക്തികളുടെ മേൽ ചുമത്തേണ്ടതില്ല. കാരണം, വിവാഹം ഒരു അടയാളമെന്ന നിലയ്ക്ക് ദൈവിക ദാനങ്ങളുടെ പടിപടിയായ സ്വാശീകരണം വഴി ക്രമേണ മുന്നേറുന്ന ചലനാത്മകമായ ഒരു പ്രക്രിയയാണ്.'[121]

ആജീവനാന്ത പങ്കുവയ്ക്കൽ

123. ദൈവത്തോടു നമ്മെ ഐക്യപ്പെടുത്തുന്ന സ്നേഹം കഴിഞ്ഞാൽ ദാമ്പത്യസ്നേഹം 'സൗഹൃദത്തിന്റെ ഏറ്റവും വലിയ രൂപമാണ്.'[122] ഒരു നല്ല സൗഹൃദത്തിന്റെ എല്ലാ അടയാളങ്ങളുമുള്ള ഒരു ഐക്യമാണത്: അപരവ്യക്തിയുടെ നന്മയ്ക്കായുള്ള താത്പര്യം, പാരസ്പര്യം, ദൃഢമായ ഐക്യം, ഊഷ്മളത, പങ്കുവയ്ക്കപ്പെട്ട ജീവിതത്തിൽ നിന്നു ജനിക്കുന്ന സ്ഥിരതയും സാദൃശ്യവും. വിവാഹം ഇതിനോടൊപ്പം വേർപെടുത്താനാവാത്ത ഒരു പരവർജനീയത കൂട്ടിച്ചേർക്കുന്നു. അതാകട്ടെ, ജീവിതകാലം മുഴുവനും ഒന്നിച്ചു പങ്കുവയ്ക്കാനും രൂപപ്പെടുത്താനുമുള്ള സുസ്ഥിരമായ സമർപ്പണത്തിൽ പ്രകാശിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു. നമുക്കു സത്യസന്ധതയുള്ളവരായി. കാര്യങ്ങൾ അങ്ങനെയാണെന്നതിന്റെ അടയാളങ്ങൾ അംഗീകരിക്കാം. കേവലം താത്കാലികമാണ് തങ്ങളുടെ സ്നേഹമെന്ന് സ്നേഹിക്കുന്നവർ കരുതുന്നില്ല. വിവാഹം ചെയ്യുന്നവർ തങ്ങളുടെ ആവേശം അപ്രത്യക്ഷമാകുമെന്നു പ്രതീക്ഷിക്കുന്നില്ല. സ്നേഹത്തിന്റെ ഐക്യം എത്ര ദുർബലമാണെങ്കിലും അത് കാലത്തിന്റെ പരീക്ഷയെ അതിജീവിക്കുമെന്ന് അതിന്റെ ആഘോഷത്തിനു സാക്ഷ്യം വഹിക്കുന്നവർ വിശ്വസിക്കുന്നു. തങ്ങളുടെ മാതാപിതാക്കൾ പരസ്പരം സ്നേഹിക്കണമെന്നു മാത്രമല്ല അവർ വിശ്വസ്തരായി ഒന്നിച്ചു നിലനില്ക്കണമെന്നും കുട്ടികൾ ആഗ്രഹിക്കുന്നു. മാറ്റമില്ലാതിരിക്കുകയെന്നത് ദാമ്പത്യസ്നേഹത്തിന്റെ പ്രകൃതിയിൽത്തന്നെ ഉള്ളതാണെന്ന്